

„Smo pa le mož!“

Novela. — Spisal F. S. Finžgar.

I.

„Krasno bo tukaj!“

Dr. Ivo Podlesnik je odprl okence majhne sobe, kjer je prvikrat prenočil. Starodavna grajščina, v kateri se je nastanil za nekaj tednov, leži na malem hribčku. Podlesnikovo okno je bilo obrnjeno proti vzhodu.

Carigrad: Vhod v državno zakladnico.

Solnce je v najsijajnejši krasoti plavalo na jutranjem nebu in valovi svetlobe so zagrinjali prelepo okolico. Bujno zelenje bukovih logov, brsteči vinogradi po goricah, bogato morje žita po ravnini in mala rečica v dolu, ob kateri se je pasla rahla meglica — vse je tonilo in se kopalo v finih nijansah živih barv. Pod oknom je vonjal cvetlični vrt. Rosne kaplje so padale z listov kakor majhne iskricice in ginile v gredah. Tiči so pa peli in žvrgoleli...

„Krasno!“ ponovi Ivo in si pripenja kravato. „Tukaj se bo delalo! Mir — pre-

„Dom in Svet“ 1902, št. 9.

lepi mir, brez ropota in šuma, brez dima in prahu! Da bi se le kaj dobilo!“

Nato se je sklonil h kovčegu in začel izlagati na mizo prtljago. Ponajveč so bile knjige, mnogo nepopisanega papirja, pisalno orodje in veliko povečevalno steklo. Vse to je skrbno porazložil na mizo, drugo je

dejal nazaj v kovčeg in ga potisnil v kót. Potem je prijel mizo in jo premaknil s srede sobe k oknu, pristavil k njej stol in sedel.

„Kakor nalašč! Luč izvrstna, miza dosti velika! Sedaj nanjo še zaprašenih aktov, razjedenih pergamentov — to bo užitek! Zvečer na izprehod — to bodo počitnice!“

Naslonil je glavo na roko in se zagledal skozi okno. Bil je vitek, mlad mož štiriindvajsetih let. Mehke svitle brčice so se izbornopodale nekoliko bledemu obrazu. Oči so bile svetle in jasne,

čelo visoko in nabrano v majhne gubice — ne v brazde starosti, ampak v tiste impozantne črte, ki jih kažejo misleče glave. Po vsem obrazu je trepetal rahel smehljaj zadovoljnosti, a izražal hkrati neutešljivo željo po vedi. Bilo mu je, kakor da vidi pred seboj stare listine iz grajskega arhiva. Že naprej je čutil ono slast, ki ga bo osrečevala po marsikaterem dnevu napornega dela in čitanja, ko se mu bo na večer kot jasna luč odkrila ta ali ona doslej neznana drobtina domače zgodovine. Zakaj tej se je posvetil z vso vnemo filozof Ivo in sklenil porabiti

počitnice za to, da se loti zapuščenih arhivov po mnogih gradovih in iz teh dožene socialno in kulturno zgodovino naroda, kateremu se prav to odreka.

„Dobro jutro bi jim voščil!“

Skozi vrata se prikaže nekoliko upognjen, starikav mož, golorok, razoglav, dolgih, sivih las.

„Janez, vi ste!“

„Grajski Janez, da. Ključe sem prinesel, če greste v tisto čumnato gledat one papirje.“

„Tako, Janez! Pridni ste, ker ste prišli tako zgodaj.“

„Pa ni več zgodaj, gospod, za Janeza seveda. Stara kost rabi malo spanja.“

Ropotal je s težkimi zarjavelimi ključi in dobrovoljno gledal Podlesnika izpod tršastih sivih obrvi.

Podlesnik je vzel klobuk in šel za Janezom po dolgih hodnikih in ozkih stopnicah. Prav na koncu grada proti severni strani je porinil Janez debel ključ v majhna železna vratca, ki so zoprno zakrutila, ko jih je odprl.

„Kako cvili, ta pošajna! Jih bom pa namazal z laškim oljem. Seve, seve, ali so že več let zaprta!“

Iz male, obokane sobe, ki je bila bolj kleti podobna, je puhtil duh po plesnobi in starini. Po tleh na par polomljenih dolgih klopih so bile razmetane skladovnice listin, vse zaprašene, plesnive in črvice.

„Torej, to je grajski arhiv!“ Podlesnika je srce bolelo vsled tolike nebrižnosti za stare dokumente.

„To je tista šara, gospod! Dolgčas jim bo, kaj?“

„O Janez, nikakor! Takile kupi starih papirjev so zame najlepša družba.“

„No, no, vsak ima kako posebno veselje. Naš mladi gospod, ki so pri vojaki za oficirja, so pa le na konje in na pse. Vsak po svoje, kakor mu je prav. — Sedaj boste sami znali nazaj, kaj ne? H konjem moram pogledat.“

„Le pojte, Janez! Ste že opravili! — Čakajte, še nekaj! H gospô moram danes. Kdaj se pa lahko predstavim?“

„Kadar drago. Gospa zgodaj vstanejo; pa so dobra duša. Takole se lahko pomenite z njimi, kakor z mano.“

„Ali je še kdo drugi v gradu?“

„Gospodična Jelena so tudi tukaj, tista, ki so gospa njena teta, in še ena je prišla z njimi, pa si za zlomka ne morem zapomniti imena. Ni nič po pratiki! Gospod doktor, boste že razumeli, ker ste studirani!“

„Dobro, dobro Janez. Če bom kaj rabil, pa vas bom poklical, kaj ne?“

„Kar bom mogel, vse bom storil. Le kar ukažite!“

„Náte, Janez!“

„Oh no, saj ni treba; no, pa jim Bog povrni!“

Janez je stisnil podarjeni goldinarček in odšel po hodniku. A na koncu se je brzo obrnil in klical:

„Vrata pa namažem, še danes jih bom, z laškim oljem in kurjim peresom, da ne bo cvilil ta rogač stari!“

II.

Gospa Tereza, vdova, posestnica grajsčine, je sedela pri oknu in brala časnik, ko je vstopil dr. Podlesnik, da se ji pokloni. Iznenadila ga je preprosta, stara oprava in takisto preprosto oblečena gospa. Odložila je hitro naočnike, dejala časnik na mizico in mu šla nasproti.

„Oprostite, milostna, da sem že užival eno noč vašo gostoljubnost, ne da bi se bil predstavil. Voznika nisem mogel dobiti in tako sem se zakasnil ter dospel šele zvečer!“

„Jako drago mi je, gospod doktor! Sedite, prosim!“ Ponudila mu je obdrgnjen rokokó-fotelj, sama je sedla na ogromno zofo taistega sloga, prevlečeno s črnim usnjem.

„Že danes zahvaljujem milostno, da mi je dovolila preiskati arhiv!“

„To mi je samo čast! Ali ste že bili tam?“

„Janez mi je pokazal.“

„Upate li kaj zaslediti?“

„Obeta se prav zanimivo in važno gradivo, kolikor sem v naglici pregledal!“

„No, da bi le kaj dosegli! Od nas se nihče ne briga za take stvari. Moj sin je častnik, — te poznate, da se bojé suhoparnih študij, kakor nekda j kmetje Turka.“

„Kdor nima poklica in veselja, ni za tako delo!“

„Oprostite, gospod doktor, ali ste za hrano že kaj oskrbeli? Prašam kar naravnost, ne boste zamerili. Mladi ljudje, zlasti učenjaki, so zelo nepraktični.“

„Ne, nisem! Sedajle grem v vas in poprašam v kaki gostilni. Nisem razvajen. Kar bo, to bo.“

„Nič ne boste hodili v vas! Pri nas boste obedovali. Če sedimo trije pri mizi, lahko prisede še četrti.“

„Milostna, ste prelubeznivi! Tujec sem — in kar tako —“

„Nič tujec! Pustite vse izgovore in formalnosti, mislite, da ste na kmetih in da ste naš.“

„Stara gospa ga je pri jela dobrodušno za roko, iz njenega očesa je sevala neka materinska ljubeznivost in skrb, ki je Podlesniku zelo ugajala. Sprejel je ponudbo brez ugovorov.“

„Dokler ste pri nas, ste naš, zapomnite si, tako imam jaz rada. Ves grad vam je prost, vrtovi, tudi voz, kadar bodo konji utegnili. Toda včasih bom malo pogospodinjala; ali prav materinsko. Veste, stare ženske smo sitne.“

„Gospa se samo šalite! Pri milostni je vse narobe res!“

„Oh, ne, za poklone smo minuli! Leta nas tlačijo! Oprostite za trenutek, pokličem nečakinjo in njeno prijateljico, da se seznanite. Dve pravi navihanki — boste videli!“

Gospa Terezina se je dvignila z zofe z neko izredno prožnostjo. Zakaj skoro čisto beli lasje in nagubano lice so jasno pričali, da je že davno nad šestdeset. A bila je videti zdrava, čvrstega telesa, dokaj velika, ne sicer obilna, a polnih oblik.

„Jelena! Irma!“

Gospa je poklicala pri vratih s krepkim glasom, da je zadonelo po dokaj skromno opravljenih zaporednih sobah.

Hitro so se začuli lahni poskočni koraki, šumenje kril, in pri Terezini sta stali dve gospodični.

„Gospod doktor Podlesnik — moja nečakinja Jelena — njena prijateljica Irma Faber.“

Sedli so vsi zopet krog elegantne mizice, na kateri je ležal star album in gospejin molitvenik.

„Prelepo letovišče imata, gospici!“ prične Podlesnik.

„In gospod doktor takisto“, pripomni brzo Irma.

Bila je bolj majhne postave, okroglega životka; pod bujnimi črnimi lasmi, ki so se vsipali na čelo, je žarelo dvoje črnih, majhnih oči, ki so bile živahne in svetlikajoče ter so zrle drzno v Podlesnika.

„Gotovo da, gospica, zlasti če zasledim kaj novega v arhivu! Potem si ne morem lepšega želeti!“

„V arhivu bo malo letovišča! Okolica, izleti, svobodna narava — to je letovišče, to so počitnice!“

„Gospod doktor je bolj priden kot vidve. On hoče delati tudi v počitnicah. Vidve bi najrajši samo frčali in noreli brez dela.“

„Tetka, saj so počitnice! Dosti smo trpele, kaj, Irma?“

„Največ tedaj, ko smo sežigale matematične knjige in zvezke koncem leta!“

Obe se vedro zasmējata.

„Sovražnici matematike, aha!“

„Nikdar več ne pogledam te vrste knjig! Hvala Bogu, da je konec instituta!“

„Jelena, Jelena, kako si poredna! Saj je gmotna škoda sežigati knjige. A računstvo se rabi celo življenje! Kdor ne zna računati, nima nikdar nič.“

„Tetka, kar bom jaz potrebovala računstva, lahko opravi m s poštევanko. Te pa ne pozabiva!“

„Vidite, gospod doktor, taki-le sta. Sama porednost!“

„No, to ni nič hudega, milostna!“ opravičuje Podlesnik gospodični, dasi mu je v srcu igral pomilovalni smeh.

„Gospod doktor, ne smete ju zagovarjati! Učiti in svariti ju morate, da se izpreobrneti! Včasih smo bile vse drugačne. Ali dandanes, kakšne so te punce!“

„Le počakajmo, milostna, vse pride! Saj se mora človek oddehniti, posebno po dovršenih študijah. Delo pride samo po sebi. Saj človek ne more biti trajno brez posla.“

„Dobro! Gospod doktor tudi potrebujete oddiha, saj ste prišli naravnost z Dunaja!“ Jelena je uprla krasne velike oči vanj, nagnila plavolaso glavico majčkeno postrani in lepe, rahlo rdeče ustnice nabrala v lju-bezniv smešek.

„Koketka“ — si je mislil Podlesnik in rekel:

„Res je šele štirinajst dni, kar sem promoviral, a zame bo to najlepši oddih, ko bom delal, kar me veseli — slobodno, brez predpisanih knjig, brez določenih ur. To so prave počitnice!“

„Le poslušajta! Človek mora vedno delati, to je lepo!“

„Ah tetka, večne pridige!“

Jelena se je stisnila na zofo k Terezini in ji pobožala lice, kar je tako ugajalo tetki, da bi ji gotovo vse dovolila, vse brez ugovora. Jelena jo je poljubila iskreno, naslonila glavo na njeno ramo in izza lica gledala Podlesnika s tistimi globokimi očmi in

s tistim smeškom, ki je doktorju govoril: Ali se znam dobrikati, kaj ne?

Podlesnik se je poslovil, Terezina mu je naročila, da je kosilo točno ob dvanajstih in naj pride čisto po domače — pa da mora držati strogo z njo, sicer ne uženeta in ne izpreobrneti teh punc.

„Kaj pa, če medve izpreobrneva gospoda doktorja?“ dostavi Irma in ga pogleda z vso prelestjo lokave ženske.

„Bomo videli, gospica!“

Ko je odšel, odšli sta tudi Jelena in Irma v svojo sobo, vodeč se tesno roko ob roki.

„Irma, ali ti ugaja?“

„Čeden človek, samo filister!“

„Ki noč in dan tiči v knjigi —.“

„Medve mu preženeva filistrstvo. Le čakaj doktorček! Ne poznaš še Jelene in Irme!“

„Z ljudmi, ki so v stare ‚kože‘ zaljubljeni, je križ! Jelena, ne boj se! Takle obrazek kot je tvoj —.“

„Ali pa tvoj —.“

„No, obeh, dobro! Pa že posekava pergament. Medve potrebujeva nekoga, za kratek čas seveda!“

„Tako je, srček!“

Po sobi so zadoneli akordi klavirja. —

Pri oknu v svoji sobi je pa stal Podlesnik in mrmral v gorki, vonjavi zrak:

„Te ženske! Ne bo miru, že vidim, da ga ne bo! Ivo, treba bo energije!“

(Dalje)

„Smo pa le mož!“

Novela. — Spisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

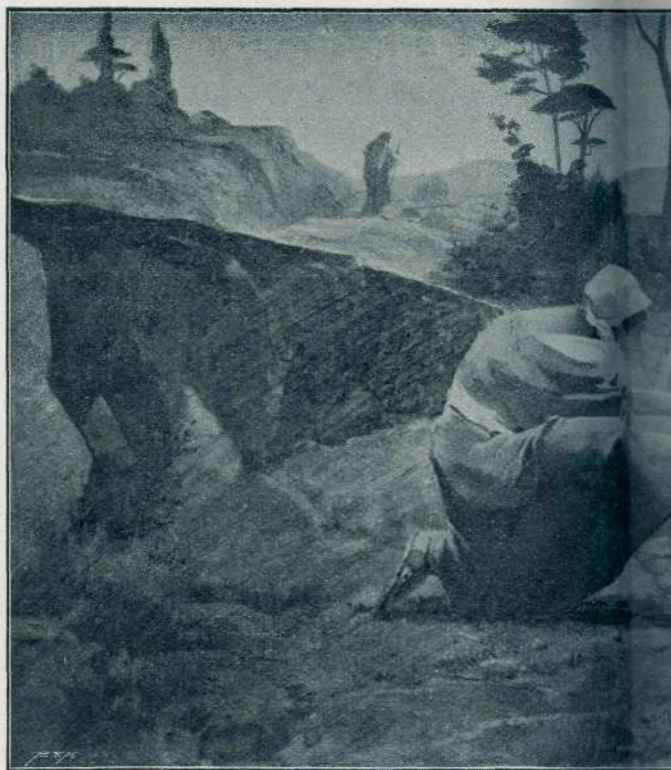
III.

Dr. Ivo Podlesnik je tičal dva dni med zaprašenimi in zmečkanimi, na mnogih straneh od črva prevotljenimi listinami iz pergamenta. Zasledil je mnogo zanimivih drobtin, v kolikor je mogel površno pregledati dokaj težko čitljivo gotiško pisavo. In prav danes je dobil debel akt, obširno pritožbo protestantov, da se jim krati svoboda, da se jim godé velike krivice in da nujno zahtevajo pomoči od zgoraj. Listina je podrobno naštevala tudi mnoge malenkosti, ki so pa bile za Podlesnika v kulturnohistoričnem oziru velike važnosti. Pobral je akt in šel ž njim iz temne obokane kleti v svetlo in jasno sobico.

Pričel je naglo brati, a marsikaka črka in okrajšava mu je delala zapreke, mnoge luknjice so mu jemale cele besede in zato se je kmalu utrudil in se za oddih naslonil na stol, prižgal cigareto in tjavendan zrl na koženico. Ko je tako zadovoljno sanjal in pihal dim čez mizo, je izginila polagoma koženica, in zagledal je krasne, velike, plave oči, ki so ga gledale že trikrat pri kosilu, in katerih lastnica je bila vitka Jelena, ki je mnogo govorila, se šalila in nagajala tetki — a ves ta govor in šale so se zdele doktorju pene brez cvenka, brez tistega lepega zvenenja, ki ga ima zlato, in ki ga ima duhovita tehtna beseda, vsa polna soli, da se v duši kar zaiskri, kadar jo slišiš. Doktor se jim je tihoma posmehoval in rajši mislil na kak važen zgodovinski dogodek iz domače zgodovine, katerega si je hotel pragmatično raztolmačiti. Toda če je Jelena utihnila in dala duška prijateljici Irmi, tedaj je zrla v Podlesnika s krasnimi očmi, in te tihe in globoke oči so mlademu filozofu govorile neizmerno glasen — govor, katerega ni umel, a poslušal ga je tako silno

rad. In tem očem se ni mogel izogniti. Tiho so priplule za njim v zaduhli arhiv, akti so mu obtičali med prsti, in večkrat je poslušal to bajno govorico Jeleninih oči.

Kadar se je pa vzdramil, se je ustrašil samega sebe in se večkrat glasno oštel:

U smiljeni San

„Bedak, ali si petošolec, ka-li!“ In zasmejal se je sam sebi, a spoznal je takisto hitro, da je bil ta smeh — gola laž. —

Tega Podlesnik ni mogel razumeti.

Saj je bival vendar v prestolnem mestu, bil sicer neizmerno marljiv, toda rad je poveseljačil s tovariši, privoščil si vsak predpust nekaj plesov, kjer je videl mnogo lepih oči, občudoval eleganco in nežnost plesalk, marsikdaj se razvnel za to in ono, da je po-

trošil zadnje peneze za dehteče šopke, katere je poklanjal tisti, ki je zakraljevala oni večer nad njegovim srcem. Toda za dva dni je bil ozdravljen in mirno je zopet podpiral glavo v svoji sobici ter po cele ure z največjo slastjo presedel pred debelimi zgodovinskimi knjigami. A sedaj mu nagajajo te oči, in njegova odločnost in ves mrzli razum in vsi zanimivi stari papirji mu jih ne preženejo.

Podlesniku je dogorela cigareta in nejevoljno je vrgel ogorek proč, vstal in pričel hoditi po sobi in se zopet smejal samemu

Bral je tako prav pridno do štirih popoldne. Skoro je bil na koncu listine, in na obrazu se mu je bralo, kako ga zanima in da mu bo dala snovi za lepo razpravo, katero mora tekom meseca poslati uredniku lista za domačo zgodovino.

Tedaj je pod njegovim oknom nekaj padlo, kot bi se prevrnila težka klada. Kvišku je zazvenel veseli smeh Irme in Jelene. Podlesnik je bil skokoma pri oknu. Videl je Irmo in Jeleno; imeli sta velike droge v rokah in se smejali prevrnjenemu stebri.

„Kaj pa vi delate?“ zakliče skozi okno.

„Gospod doktor, pridite pomagat! Izmislili sva si originalno idejo, da se boste vi kratkočasili, kadar boste brali tiste zamazane listine. Samo pomagati nama morate, drugače ne bo nič!“

„To pa vendar ni originalno, če prevrnete steber, ki je tako častljivo stal na vrtu. Bogve kako je že star in koliko dehtečega cvetja je nosil v svoji kameniti posodi na vrhu in koliko lepih pogovorov je slišal, ko je v davnih dneh sedela krog njega grajska gospôda!“

„Zato pa, da mu ne bo dolgčas, sva ga dejali ob glavo in tej glavi določili drugo službo. Pridite doli, in vam poveva načrt.“

Jelena je uprla vanj oči, in tem se Podlesnik ni mogel ustavljati. Tako glasno so mu velevali, da bi bil za vsako delo — samo pokorni sluga. Pokril je slamnik in hitro odšel iz sobe po stopnicah na vrt.

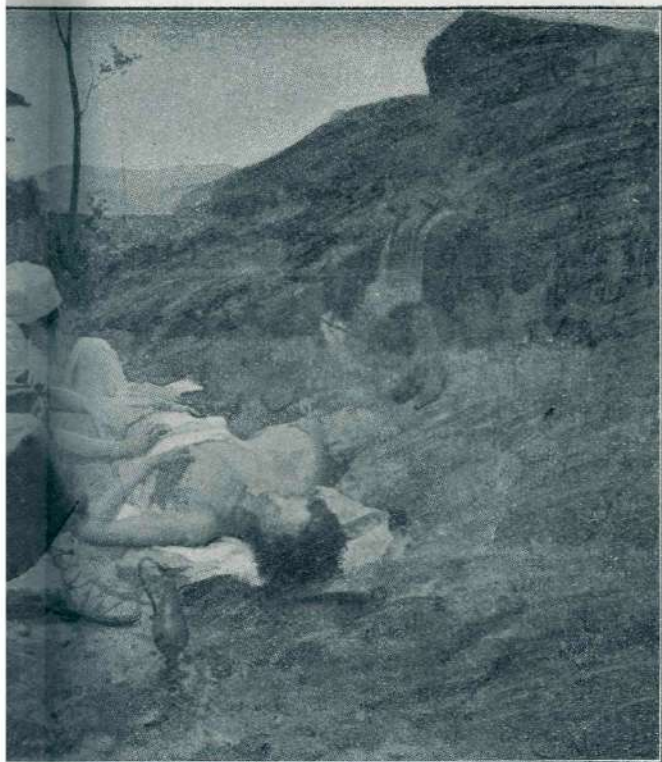
„Kako morete neprenehoma tičati v sobi? Da ste dopoldne pri delu, to naj bi že bilo. Toda še popoldne, v počitnicah — — — no, veste kaj — —“

„Gospica Irma, kar pustite za vselej take dobrohotne opomine. Star grešnik — star nepoboljšljivec! Ne boste me izpreobrili. — Torej povejta rajši kaj bosta s stebrom? Saj ga je bilo vendar škoda porušiti.“

„To se je zgodilo tehtno premišljeno! Poslušajte, gospod doktor, potem sodite!“

Jelena se je vprla na drog in zroč v Podlesnika pripovedovala izvirno idejo.

„Tukaj pod vašim oknom je mala gre dica, seveda, precej zapuščena, kakor vidite.

i Samaritan.

Slikal C. Medovič.

sebi. Kakor vselej, tako je tudi sedaj dobro čutil, da laže, silno laže samemu sebi, ker misli izbrisati te spomine s smehom. „Nič več ji ne pogledam v oči! Zato vendar nisem prišel sem, da bi se zagledal — ba — bomo videli, ali zmagam ali ne!“

Sedel je zopet k listini in glasno bral besedo za besedo. Neznane si je podčrtaval, da jih primerja z drugimi — ali pa da iz sosledja razbere pravi pomen.

To bova medve vam na čast in zabavo izpremenili v majhen park, da se boste vi, seveda samo v ptičji perspektivi, po njem izprehajali.“

„Oho, kolika čast!“

„Nič se ne norčujte! Boste vi vedeli! Vse polno cvetic bova nasadili na gredico in najlepše bova poiskali po celem vrtu, da bodo tiho cvetele in sanjale pod vašim oknom — in vas kratkočasile.“

„Ne vem, ali bi vam rekel, da sta tako ljubeznivi ali pa da sta tako nagajivi, da bi moral ugovarjati.“

„Ne prvo ne drugo, ampak usmiljeni sva, samo usmiljeni do našega samotarčka!“ Irma se je stisnila k Jeleni, in obe sta gledali doktorja, ki je bil skoro v zadregi, kar jima je izredno ugajalo.

„O tem nobene besedice več!“ zahteva odločno Jelena.

„Poslušajte načrt do konca. Vidite, tamle je stara kad, to bo reservoir za vodomet sredi parka. Glava stebrova — ta lepa kamenita skleda, bo paribnik. Ker je pa kamen težak, zato nam boste pomagali, da ga spravimo v sredo vrta in da kad dvignemo na primerno višino. Steklene cevke — pogledjte — tamle so v travi — bodo pa za vodovod. Sedaj veste vse — na delo torej!“ Jelena je izpustila drog na tla in si zavihala rokavce, izpod katerih sta se pokazala kot sneg bela lakta. Šla je po rovnice in motike ter dala eno Podlesniku, da začne kar kopati strugico za vodovod. Filozofu se je zdela cela stvar zelo otročja. A tiste krasne oči so velevale, in moral je slušati. Začeli so kopati, in kmalu so bile položene v zemlji steklene cevke, katere so speli s kavčukom. Nato je Jelena izteknila v drvarnici dva visoka tesarska stola in velela, da so ju tako postavili v goste mladike divje trte, ki je bujno zelenela ob zidu, da ju ni bilo dosti videti. Potem so šli po kad in jo valili k vrtiču. Podlesnik je bil v sredi, na desni Jelena, na levi Irma.

Podlesniku je postalo tako ugodno, da bi valil kad vštric z Jeleno, kakor Sisif svoj o skalo — brez konca in kraja. Bil je kar

otročje razposajen, slekel je filozofa popolnoma, na arhiv ni nič mislil, in zgodovinske drobtine so mu bile v trenutku deveta briga. Bil je sredi tega kipečega življenja srečen, da je pozabljal preteklost, da se ni menil za bodočnost — užival je samo sedanjost...

Kad je bila dvignjena na stola. Da ni kazila mlade in zelene okolice s starim obrazom, so odtrgali od stene nekaj vej divje trte in napeljali zeleno brstje okrog marogastih dog, da je bila popolnoma skrita v zelenje.

Tedaj se je zmračilo. Stari Janez jih je prišel klicat, češ, da gospa že čakajo z večerjo. Umili so si od prsti umazane roke in sedli za mizo. Pri jedi so na drobno povedali tetki, kaj so delali in da jutri zjutraj nadaljujejo, popoldne pa da bo slovesna otvoritev parka in vodomet, gospa bo kumica in kot taka že ve, kaj se spodobi ob toliki slovesnosti.

Druge večere je šel Podlesnik navadno takoj v sobo ali pa se je izprehajal sam po vrtu. Nocoj je pa obsedel na terasi pred grajščino in igral z gospodičnima, črnega Petra ter bil neizmerno zadovoljen, kadar mu je delala Jelena s koščkom oglja muštafe.

Precej pozno je že bilo, ko se je tetka predramila v zibavniku in mencajoč si oči velela: „Otroci, spat!“

Šli so.

Podlesnika je nekako karajoče pogledala po mizi razprostrta koženica, ko je prižgal luč v sobi. A ni se menil za njeno očitiranje — pred njim sta plavali dve krasni zvezdi — njene oči...

IV.

Drugo jutro je Podlesnik vstal dokaj rano. Bil je zelo miren. Ko je odprl okno in zagledal včerajšnje delo, je zmajal z glavo in se nasmehnil. Zmagoval je duh in trezna misel, in zdelo se mu je zelo smešno, kar je počenjal snoči. Najbolj ga je grizlo, ker je jasno uvidel, da je bil čisto zmagan, da se je glovoko ponižal pred Jeleno in Irmo, da je brez dvoma zapravil velik kos svojega ugleda. Ni bil prevzeten, a bil je ponosen, in to ga je vselej najbolj bolelo, če je spo-

znal, da se je podal, da je hlapčeval. Tolažil se je s tem, da je bil samo uljuden, in da sta gospodični mnogo premladi in preneizkušeni, da bi sodili o tem tako kakor on. Sklenil je trdno, da hoče biti poslej strog opozicionalec in da si pribori nazaj, kar je izgubil včeraj.

Sedel je h koženici in prebral listino do konca, sestavil si nekaj beležk in naredil površen načrt za zgodovinski sestavek, katerega je imel čimprej odposlati uredništvu. Prehitro je bila ura osem; treba je bilo k skupnemu zajutruku.

„In danes zapravim zopet ves dan! Obljubil sem, moram izpolniti.“

Tako je premišljal po stopnicah gredé in si izmislil, da bo sicer uljuden in priden pomagač, a gospodariti hoče on, naj se jima tudi zameri, bo vsaj mir poslej.

„U, u, kako resni gospod doktor! Najbrže ste danes videli v zrcalu ‚črnega Petra‘ pa ste tako hudi! Kaj bi se jezili! Igra — je usoda! Zato vam dam košček sladkorja več v kavo, da se vam zjasni lice.“

Irma mu je točila kavo v skodelico, Jelena mu je pa pripravljala sirovega masla in rženega kruha.

„Zjutraj sem vedno bolj čmeren. To je moja stara navada. Zdi se mi, kakor bi bil popolnoma razdeljen: Zjutraj samo razum — zvečer samo srce.“

„To je res“, pritrdi Jelena, ki je mešala kavo s srebrno žličko in prostodušno zrla v doktorja. „Včeraj ste bili zares tako srčkani, da danes še brat niste tistega včerajšnjega doktorja.“

„Da bi bilo to res, jako bi me veselilo!“

Podlesnik je izrekel to opombo zelo pikro, da sta obe morali razumeti, kako obžaluje, ker se je podal v take otročarije. Jelena ni rekla besedice, karale so ga samo njene oči. Podlesnika je oblila rdečica in zrl je skesano v skledico ter hitro zajemal kavo. Irma je za hipec pogledala Jeleno in razumeli sta se; potem pa je rekla globoko užaljena:

„Prosim, gospod doktor, če se sramujete nedolžne zabavice in če vam je žal, da ste

žrtvovali nekaj minut nama, oprostite, prosiva lepo odpuščanja; poslej vas ne bova nadlegovali.“

Govorila je zbadljivo; z glasom je kazala, kako globoko je užaljena, in njene temne oči so se še bolj stemnile. Zrla je v mizo in z drobnimi prstki nervozno brisala drobtinice kruha na tla. Podlesnik je bil v zadregi. Pogledal je Jeleno, katere lice je imelo izraz velike notranje boli, oči so bile skoro mokre, kakor bi komaj zadržavala solze.

„Tako ne smete umeti moje opazke! Nikakor vaju nisem mislil žaliti.“

„Naj bo! Nekateri ljudje imamo pač srečo, da se nam zgrení vsako veselje. Pa pustimo!“ —

Jelena je vstala in pričela spravljati serviz.

„Lepo vas prosim, gospica, ne bodite hudi! Pustili ne bomo. Sedaj gremo precej na delo. Saj sem zato danes vstal že ob petih, da sem si nekaj potrebnih stvari za-beležil. Le takoj na delo!“

„Če boste pridni in nama ne boste več kaj takega očitali?“ vpraša Irma.

„To je bilo samo nesporazumljenje!“

„Povejte, ali boste pridni, ali ne?“

Podlesnik se je zasmel.

„Dobro; priden — priden — priden! Tako, ali sedaj velja?“

„Dajte mi roko, gospod doktor!“ Jelena mu je ponudila nežno belo dlan, in Podlesnik je segel vanjo brez obotavljanja.

Žaljena obrazka sta se hitro zopet zvedrila, njuni duši sta se veselili zmage, in Irma je na vrt gredé rahlo vščipnila Jeleno, ki je razumela, da se to pravi: Me smo me!

Podlesnik se pa še zavedel ni, da je vsa opozicija splavala po vodi, in mislil je nazadnje, da ju je res užalil. Čutil je sicer dobro, kako prevladuje v njem čutnost, kako se lepi Jelini zunanosti umika ves razum in se skriva pred burnimi valovi, ki so pljuskali čedalje bolj pogumno krog njegovega srca. „Naj bo, samo danes še, potem bom tičal v sobi.“ Tako je sklepal, tako je — varal samega sebe.

Pridno so se lotili dela. Poglavitna težava je bila, da so sredi gredice postavili kamniti bazénček. Bil je dokaj težak, a Podlesnik je bil dovolj krepak, da ga je dvignil sam in postavil v izkopano kotanjo. Skozi odprtino na dnu so napeljali navpično cevko, potem pa vse lepo zalili z mavcem, gredico zrahljali in zravnali, in vodovod je bil skoro gotov. Treba je bilo le še kad prevrtati, da bi bil spojen reservoar z vodotočem. Ko je bilo tudi to dodelano, so poizkusili z vodo. Izvrstno! Voda je brizgnila meter visoko v tanki nitki, in v solncu se lesketajoče kapljice so pršale v tolmunček. Jelena in Irma sta tleskali z rokami, in Podlesnik sam je bil radosten, da se jim je vse tako posrečilo.

Nato so uprizorili pravo ropanje po vrtu. Znosili so najlepše lončke cvetic in zelenja, ter jih posadili krog bazénčka, in tekom ure je bila elita grajskih rož združena v tem parku. Še enkrat so poizkusili z vodo — vse je bilo v redu. Ko so nalili polno kad vode in zamašili cevko, je bilo vse do dobra pripravljeno za otvoritev. Oddehnili so se, sedli na klopnico in zadovoljno gledali uspehe svojega truda.

Jelena je bila precej spehana. Lice ji je bilo lepo rdeče, a ta rdečica ni bila bujna, ki napravi nežno lice bolj zoprno kot prikupljivo. Njena rdečica je sevala rahlo kakor jutranja zarja skozi žametasto, belo polt. Njene oči so se zdele Podlesniku še večje kot sicer, a globoke pa tako, kot je globoka modrina jasnega neba. In nad temi očmi in nad lepim licem so kraljevali bogati kodri, mehki in blesteči kakor svila.

Zavihutih rokavcev je uprla roki ob bok in stopila tik pred Podlesnika in ponosno izrekla:

„Gospod doktor, pa recite, da nisem dober inženir!“

Krasna zunanost Jelene je mladega filozofa omamila. Zdelo se mu je, da take krasote še ni videl, na misel mu je prihajal Odisej v deželi Fejakov, ko je klečal pred divno Navziko in jo zaprašal, jeli je božica ali umrljivo bitje.

Podlesnik se ji je globoko poklonil, potem ji ponudil roko in rekel:

„Gospod inženir, čestitam! Imenitno! Krasno!“

Zamaknil se je popolnoma v njeno lice in brbljal je brez sistema tako in tisto, kar je prej pomilovalno čisto obsojal.

Irma ga je zavrtno opazovala in njenim očem ni bilo skrito trepetanje živcev, uzrujanih od mogočnega hrepenenja. Morda bi bila kaka druga žaljena ali ljubosumna, ker jo je Podlesnik čedalje bolj zanemarjal; toda Irma se za to ni menila. Veselila se je samo tega, da je trdovratni doktor zmagan, da odločno kaže, koliko ljubše mu je lepo lice nego zaprašeni pergamenti.

Zazvonilo je poldne, odšli so kosit.

Potoma se je prišla Jelena Podlesnikove roke in ga prosila:

„Gospod doktor, jutri je veselica v trgu. Petje, godba in ples. Ko bomo danes otvorili vodomet, vem, da bo tetka židane volje. Tedaj jo vi prosite, naj dovoli, da greva še medve z Irmo. Morda pojde tetka tudi, vi seveda morate tudi iti. Torej vi začnite prositi, medve bova že po tem pomagali. Stvar mora biti tako zasukana, kot da ste si jo vi izmislili, ne jaz. Razumeli?“

„Bom, gotovo bom! Tako ji bom govoril na srce, da brez dvoma dovoli.“

„Izborna! Gospod doktor, vi ste izvrstna duša!“

Jelena je izpustila roko Podlesnikovo in odhitela z Irmo naprej.

Tetka Tereza je že sedela na terasi, juha je stala na mizi.

„Le točno, le točno! Kakor ura! Postano kosilo je slabo!“

Podlesnik je pogledal na uro in se poklonil grajščakinji.

„Milostna, samo štiri minute smo zakasnila. Oprostite!“

„Prosim, prosim, gospod doktor! Saj vam ne očitam ničesar. Dobro vem, da sta te dve — tisti nerednici. — Kar izvolite!“

Gospa Tereza je bila gledé obedov nerвозno pedantična. Par minut pred poldnem so morali biti vsi zbrani v obednici, in ko

je udarila ura, so sedli, in prav tedaj je morala biti juha na mizi. Zato je bila danes slabe volje, ker je čakala štiri minute.

Podlesnik se je trudil in razvijal vso zgovornost, da je pregnal gospé oblak z lica. Kar ni dosegel on, sta dosegli gospici. Objemali in poljubovali sta jo ter se ji dobrikali kot mladi mačici, da je bila po kosilu najboljše volje.

Po kavi je naročila šampanko — za otvorenje vodometa. Irma in Jelena sta slovesno vedli na vrt kumico, Podlesnik je pa nesel šampanko. Pred gredico so postavili v senco tetin zibavnik, kamor je sedlo „občinstvo“ — gospa Tereza. Irma je bila odločena za slavnostnega govornika, Jelena, inženir, je imela nalogo, da odmaši cevko, Podlesnik je pa tiščal čep od šampanke, da pravočasno počí in odleti v zrak.

Irma je dokončala svoj govor, kateremu se je gospa nasmejala do solz, čep je počil, in voda je brizgnila kvišku ter pričela šumljati v tolmunček.

„Jej, jej, jej! Saj pravim, no, kako je lepo! Kako je prekrasno, kaj ne, gospod doktor?“

Tako je ponavljala venomer teta Tereza in se vsa srečna ujčkala v zibavniku.

Samoumevno, da ob toliki razposajenosti ni bilo treba Podlesniku mnogo prositi in prigovarjati za veselico prihodnjega dne.

„Prav, prav! Vsi pojdemo. Jaz grem tudi; pa saj moramo, da občinstvu pokažemo našega gosta.“

Gospa je zadremala v naslonjaču, Podlesnik in gospodični so tiho šepetali in se veselili lepega življenja — v vodometni čistem curku so pa skakljale razposajene kapljice — — —

V.

Precej velika dvorana trške čitalnice je bila natlačena. Dasi program veselice ni obetal mnogo, so bili vendar veseli zlasti letovičarji, katerih je bilo mnogo v trgu, da so imeli nekoliko izpremembe. Gospo grajščakinjo so vsi zelo cenili in zato so bili zanjo in za njeno spremstvo prihranjeni

prostori v prvi vrsti. Irma in Jelena nista mogli odzdraviti vsem poklonom. Vsi mladi trški gospodje so tekmovali, kdo bi ju prej in uljudneje pozdravil. Vsak se je trudil, da izpregovori z njima nekaj besedi. Zaradi tega je Podlesnik samoval in moral začeti pogovor s svojim sosedom. Bil je to krepak mož petdesetih let, umirovljeni stotnik Ksaver Poljak in sedaj prvi trgovec v trgu. Umrl mu je namreč dokaj mlajši brat Hugo, ki je bil odločen za trgovino, in zato je Ksaver odložil sablo in se lotil z vso vnemo kupčije. Bil je zelo izobražen mož, odločen narodnjak in poseben ljubitelj starin.

Zato ni bilo čuda, da sta s Podlesnikom izborna harmonirala in takoj pričela govoriti o najnovejših izkopinah. Poljak je bil neizmerno vesel, da je naletel na zgodovinarja Podlesnika. Povedal mu je, da je njemu zgodovina edino razvedrilo poleg obilnih trgovinskih poslov. Omenil je, da ima precej bogato numizmatično zbirko in k temu mnogo starih knjig in nekaj dobrih listin. Povabil ga je prav prijazno, naj ga čim prej obišče in da naj sicer večkrat pride k njemu, da se kaj pomenita.

„Oprostite, gospod Poljak, saj ne vem, kje je vaša trgovina. Tu v trgu?“

„Kako sem neroden! Saj sem vaš sosed. Ona velika hiša nasproti grajščine je moja. Naš vrt sega prav pod zid grajskega vrta. Gotovo ste nas že videli na vrtu.“

„Da, da! To je izborna. Na večer imate manj posla, in tedaj pridem včasih na vrt, če dovolite. Saj veste, da mora človek pri vsakem študiju imeti nekoga, da se pomeni o stvari, s katero se peča. Sicer nekako okori in nazadnje se mu delo zdi tako mrtvo, da ga ne veseli več.“

„Prav imate! Toisto čutim sam, ker tu ni žive duše, da bi se brigala za to, kar je meni največja zabava.“

Zvonček je zapel, zagrinjalo se je dvignilo, prišla je na vrsto točka: Samospev s spremljanjem klavirja. Na oder je stopila vseskozi samozavestno, a vendar nikakor drzno, marveč celo skromno, vitka blondinka. Oblečena je bila belo, kroj je bil jako ele-

ganten, modern, pa kljub temu tako preprosto, da ni nikakor vzbujal pozornosti. Pričela je peti v najnežnejem pianissimu, note so ji v roki nekoliko trepetale, in tudi glas je bil malce nemiren. A kmalu je zmagala samozavest, lice ji je rdelo čedalje bolj in priklopela je na dan krasna pesem z vsem poletom, z vsem globokim čuvstvom, da je bilo občinstvo zamamljeno od čarobnosti in da je pridrževalo celo dihanje, kot bi se balo, da ne presliši le enega samega glasu. In ko ji je umrla pesem na ustnicah, ni se za trenutek genil nihče, poslušalci so bili kakor uvezani. Šele tedaj, ko se je rahlo priklonila, da odide z odra, zagromel je buren aplavz, zaorili navdušeni klici po dvorani, in občinstvo jo je pozivalo vnovič in vnovič na oder.

Ko se je polegel vihar, se je zdramil tudi Podlesnik in se obrnil k sosеду.

„Prekrasno! Ta gospodična je umetnica! Samo en tak komad je vreden celega večera!“

Poljak se je zadovoljno smehljaj, popravljal naočnik, snel ga in brisal z rutico, potem pa obrisal tudi oči — — —

„Gospod doktor, to me zelo veseli, da vam je ugajalo! Vi ste gotovo razvajeni od velikomestnih umetnic in taka skromna veselica na kmetih bi vam vzbujala pravzaprav le pomilovalen smeh.“

„Ne, ne! Toliko prirodnega in tako globokega čuta ne srečamo tudi v dvorni operi ne. Povem vam odkritosrčno, da sem očaran. Prosim, vi poznate gospodično? Neizmerno me zanima.“

Tedaj stopi izza odra občudovana solistinja in sede k očetu — Poljaku, katerega se tesno pritisne kot bi želela očitno izreči: Papa, kaj ne, da sem bila pridna?

Podlesnik gleda — gleda — gleda in v hipu mu je bilo jasno, da sedi pri očetu lepe pevke in kar vstal je ter se poklonil gospici.

„Moja hči Malči, gospod doktor!“

„Filozof Podlesnik.“

Malči se mu je prav rahlo priklonila, pogledala mu v lice, potem pa skromno povsila oči.

„Gospica, dovolite, da vam iz dna duše čestitam. Vi ste nam podali naravnost vzorno estetičen užitek. Čestitam, še enkrat!“

Podlesnik je zažarel v lice. Vsa njegova duša je oživela, probujena po umetnosti, katera edina in veda je vplivala redno na mladega modroslovca tako, da se je v trenutku prerodil, izbrisal vso meglo zamišljenega samotarca z lica, da so se mu oči zasvetile, in je njegov obraz oživel v drhteči rdečici.

Ker je nastopil zbor kot zadnja točka predstave, je moral molčati. Toda zbora ni dosti poslušal. Zvenel mu je bolj v duši kot v posluhu prekrasni solo.

Po zboru je občinstvo vstalo, sluge so iznesli stole v sosedne sobe h pogrtnjenim mizam, dvorana se je priredila za ples, na oder je prišel orkester.

„Saj ostanete pri plesu?“ omeni Poljak.

„Seveda, gospod Poljak.“

„Torej se vidimo!“

„Brez dvoma. Samo sedaj moram poiskati mizo za grajščinske.“

„Sedemo kar skupaj. Saj sva z gospo — soseda!“

Poljak se je hitro preril do gospe Tereze, povedal ji, da se je seznanil z grajskim učnjakom ter predlagal, da sedejo skupaj k mizi.

Podlesnik se je ozrl po Malči, a ta je šla iskat mlajšo sestrico Viko, da ji pomaga odložiti obleko, ker je pri igri nastopila v krajši ulogi. Ker drugih znancev Podlesnik ni imel, je stal mirno pred odrom in ogledoval ljudi. Iskal je Irmo in Jeleno. Sredi dvorane je stalo nekaj mladih kavalirjev, med njimi neki častnik. Dvorili so na vso moč Jeleni in Irmi, ki sta se glasno smejali in bili izborne volje. Stal je dalje časa, da so Poljakovi in grajščakinja že dobili pripravnó mizo, kamor sta šli tudi gospici Jelena in Irma. Šele tedaj se je tudi sam — nepoznan — približal znanemu omizju. Pozdravil je gospici, a spoznal je hitro, da bo nocoj pri teh brez uloge. Bili sta tako angažovani od mladih junakov - veseljakov, da za Podlesnika še pogleda ni bilo iz

tistih lepih plavih oči. Pravzaprav mu je to bilo všeč. A moral si je priznati, da ga vendar silno peče. Doma jima je hlapčeval, ubogal jih kakor kužek — sedaj, ko je drugih dosti, pa lahko ostane za durmi sluga prav ponižen. Začutil je globoko ponižanje in takoj sklenil, da mora zmagati. Zato se priporoči Jeleni za prvo četvorko, o kateri je imel že skoro zagotovilo z doma.

„Oprostite, že desetkrat oddana!“

Obrnila se je hitro k nosljajočemu poročniku, ki je stal kakor vlit pred njo in v brezkončnih poklonih ponavljal vse neduhovitosti, kar jih je naložil tekom svojega vojakovanja.

Podlesnika je zbolelo, in srce se mu je skrčilo, da bi od jeze udaril po mizi. Spoznal je, da je v resnici ljubosumen na Jeleno, in to ga je še bolj togotilo. „Osveta, osveta!“ je vršalo po njegovih mislih in takoj je sklenil, da ju prezira ves večer pa da bo do Malči brezmejno prijazen in ljubezniv.

Dasi posebna dvorljivost ni bila njegova lastnost, ga je vendar probudila maščevalnost, da je v njem zakipelo, in da mu je tekla govorica tako gladko in zabavno, da je osvojil naenkrat vso mizo: Poljaka, hčerki in grajščakinjo. Njegovi dovtipi so imeli tudi dosti soli, njegova govorica je bila bogata duhovitosti, in priletni Poljak se je kar zaljubil v mladega doktorja.

Plesalo se je že nekaterekrat, in posamezni pari, zlasti še gospodične, so že napravile mnogo opazk glede novega gosta.

Izpočetka so trdile, da mora biti sitnež, da je premalo olikan, ker vzpričo toliko plesavk nobene ne zaprosi. Ko so pa čule, kako izborna zabava celo mizo, so ga hitro spravile v zvezo z Malči in kakor en glas je šlo šepetaje po dvorani: „Snubec!“

Jelena se je sicer izborno zabavala. V njej je plalo burno življenje in kot metuljec se je zibala po plesihu in se igrala s častivci, ki so jo oblegali. Toda njenim očem niso bili skriti Podlesnikovi pogledi, ne rahla rdečica Malkina, ki se je izvrstno naslajala ob njegovih besedah. Taisto je opazovala tudi Irma. Prišla je do Jelene, prišla jo za roko in zašetali sta sami po dvorani.

„Ali vidiš?“

„Vidim!“

„Izpeljala nama ga bo!“

„In kaj je na njej?“

„Nič! Majčkino peti zna!“

„Pesmi kakor za pogreb.“

„Jelena, vse sile je treba napeti jutri, da zavladava!“

„Vse!“

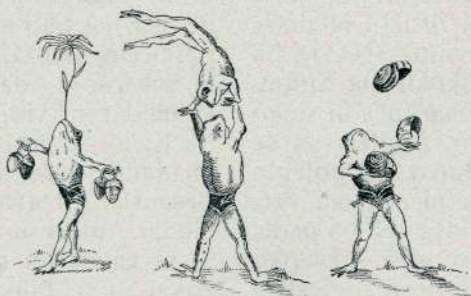
Aranžer je zval na četvorko.

Tedaj se predrami Podlesnik in se zave, da je zelo malomaren, ker ni še povabil Malči plesat. Sicer je prišlo že nekaj plesavcev, a se je izgovorila, da je utrujena.

„Prosim, gospica, morda izvolite z menoj četvorko?“

„Navadno ne plešem. A vendar z vami.“

Stavka ni končala. Dvignila se je in Podlesnik jo je odvedel med vrste. (Dalje.)

„Smo pa le mož!“

Novela. — Spisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

VI.

Z levico si je podpiral Podlesnik glavo, desnico je držal na vročem čelu in malomarno gledal v rozeto sredi stropa. Svetli traki visokega solnca so gledali skozi spuščene gardine in se čudili doktorjevi lenobi. Zakaj luna jim ni povedala, da je že bledele, ko so se grajski vračali s plesa. Podlesnik je malo in slabo spal. Bil je silno razburjen. Pred očmi mu je trepetalo krasno lice Jelenino, v srcu je zvenela pesem Malkina. Bil je tako neskončno razdvojen sam s seboj, da bi bil najrajši povezal kovčeg in takoj odrinil kamorkoli, samo proč — proč od tatov svojega miru. Duša se je oklepala z vso mogočo silo mirne in tihe, a tako globoke in iskrene Malke, kri je pa bučala in koprnala po lepi Jeleni, v kateri je dihala samo življenje, od katere se je razlival omamen svit in vonj, kakor od lepe rože sredi vrta. Vse oblike, rezane tako dovršeno, kot bi vzrastla iz marmorja v atelijeju največjega mojstra, prozorna rdečica, nedogledno globoke oči — vse, vse to je bilo pred njim. Lagal si je iznova, da mu še mar ni te koketke, a kljub temu je čutil, kako silno ga muči ljubosumnost. Kakor iz maščevalnosti je preganjal to sliko in jo tiral iz spomina ter izkušal oživiti podobo Malkino. Toda ni je bilo moči prizvati v spomin. Videl je pač njeno belo obleko, a ni se mogel domisliti njenih oči, niti barve njenih las — nič. Kakor rahel duh je stala pred njim in na njenih ustnicah je umirala ljubezenska pesem. Zamizal je in poslušal ta glas, ki se mu je zdel čedalje bolj tuj za lokavo zemljo, čedalje vzvišenejši nad svetom, doma tam nekje, kjer ni valovanja strasti, kjer se pretaka kri po žilah tako mirno in sladko uspavajoče kakor studenček po tistem gozdu. In ta domišljija je nanj

vplivala blagodejno. Zadremal je v polsnu, držeč še vedno roko na čelu, pogovarjal se je z Malči kakor snoči in njemu je bilo, kakor bi se dva bela limbarja objemala in rahlo zibala v jutranji sapi. Zdelo se mu je, da bi to lahko vžival celo večnost, da ne bi zaželel nikoli ničesar drugega in da bi bilo njegovo življenje mirno kakor gladina tihega jezera. — — —

„Irma! Irma!“

Jelena je slonela že dalje časa na belih blazinah. Razpuščeni lasje so se ji vsipavali v bogatih valovih po lepem vratu. Na licu je bilo videti, da je zelo utrujena. Oči so pričale, da je kaj malo spala.

„Irma! Vendar se že prebudi, zaspanček!“

Irma je odprla črne oči in pogledala Jeleno, a takoj spet zamižala.

„Ne veš, kako mi danes solnce škoduje! Pred poldnem se ne ganem iz postelje.“

„Bodi v postelji do noči, ako ti drago! Samo ne dolgočasi me z večnim spanjem. Vidiš, jaz nisem celo noč spala!“

„Prav ti je, zakaj se pa zaljubiš. Igra in svoboda, to je za nas — ne pa ljubezen.“

„Hahaha! Da bi se jaz zaljubila! Kaj pa! Poglej še enkrat, da vidiš, da govoriš z menoj — z Jeleno!“

Irma se nekoliko dvigne in si popravi črne kodre s čela, pogleda ostro Jeleni v obraz, potem se pa zvonko zasmaja:

„Oh, oh, dušica! Nikar ne laži, da ne ljubiš! Obraz te razodeva. Še lune bi bilo treba, nekaj zaspanih zvezd, par globokih vzdihov in napol zvenelih rož, pa si statistka za kakega solzivega pesnika kakor nalašč.“

„Porednica! — Dva dni sva fâché, da veš!“

Pokopala se je v blazine in zagrnila jezni obrazek.

„Kako pa! Ti si bolnik, ki noče zdrav-
nika, pa želi biti zdrav. Govôri no pametno!“

Irma je odgrnila Jelenino glavo in sedla
na posteljo.

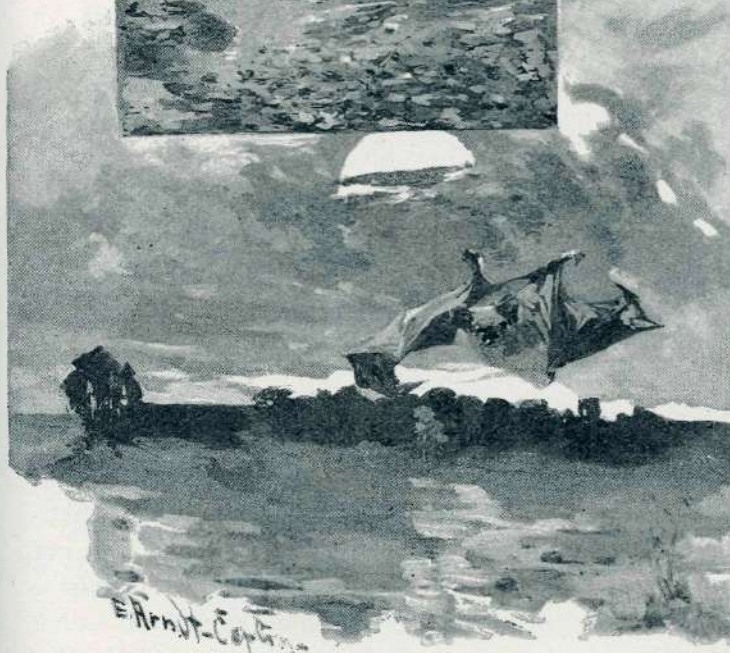
dekle! Še obleči se ne zna in v tla gleda
kot šolarica.“

„Toda vedi, da so učenjaki tudi posebneži.
In Podlesniku se bo navsezadnje zdela naj-
finejša dama in prav lahko se primeri, da bo
Malči v kratkem nazivana: gospa doktorjeva.“

„To bi bilo že preneumno! Odkrito-
srčno ti povem, da mi ni nič za Podlesnika.
Preečmeren je zame. Ali naslovček je pa
vendar lep, in mož je nadarjen tudi in
ugleden, služba mu je zagotovljena —: takih
strahov pa Malči ne zasluži!“

„Torej posledica — ukane, ali ne?“

„Da, da, ukane, pa take, da prekosiva

Belgrad: Mesto v Topčideru, kjer so ubili kneza Mihajla.
Kraj zarote proti knezu Mihajlu.

„Saj vem, da te Podlesnik jezi, ker te
je tako preziral.“

„Kaj Podlesnik! Tista Malči je vsega
vzrok. Parkrat jokavo zapoje in misli, da
bo vse vrelo za njo. Saj ni za družbo to

ž njim Zaglobo. Motto naj bode ta: Malči
ga ne sme imeti, nama pa mora hlapčevati,
dokler je tu! Potem naj gre, kamor mu
drago, naj študira, kar hoče, in naj snubi,
kakor ve in zna — samo pri Poljaku ne!“

„Toliko že dovoliš, če pripomnim — da mora biti samo tvoj hlapec!“

Irma je pomežiknila skrivaj z očmi; zakaj njeni ženski pretkanosti ne bi mogla Jelena utajiti, da je silno ljubosumna, in da ji je v srcu še nekaj drugega, kakor sama igra in zabava.

„Ali pa tvoj, meni vseeno!“ Jeleni se je pojavila na licih rdečica, ki je bila glasna izdajavka njenega srca.

„Torej ukane!“

„Ukane, górije od Zaglobovih!“

Pred obedom se grajski niso nič videli. Šele skupna miza jih je združila. Vsem se je brala na licu neka utrujenost. Gospa Tereza je bila malobesedna in zadirčna; prijemala se je za čelo, ker jo je bolela glava. Nič čuda. Bila je utelešeni red, ne več mlada, navajena čistega zraka. Snoči pa je prečula tako dolgo v zakajeni sobi, pila kozarec vina več kakor sicer, bdela do zgodnjega jutra in kesneje slabo spala. Mučila jo je zločesta migrena, in mlada trojica je morala biti pozorna in oprezna na vsako besedo, da ni gospe razdražila in razburila.

A tudi mlada ‚deteljica‘ je bila poparjena. Po hrupni veselici sta pač navadna samo dva ekstrema: nenavadna razigranost in humor ali pa — topa apatija. In prav ta se je pollaščala vseh treh. Nekoliko živahnosti je razodevala edino-le Irma. Podlesnik je bil pa nenavadno molčeč, zelo blede, in znati mu je bilo, kako je nervozen. Včasih je nehoté pogledal čez mizo v Jelenine oči, pa ga je vselej pretreslo nekaj neugodnega in pogledal je takoj predse ali se pa leno naslonil nazaj in fiksiral počrnelo sliko srednjeveškega viteza, ki je visela na steni.

Jelena je igrala ulogo za ukane prav slabo. Bila je telesno zmučena, v duši pa nemirna in razdvojena. Zato ji ni teknilo kosilo, prezirala je opazke prijateljčine in za tetino mrmranje se še zmenila ni; nasproti Podlesniku je pa bila osorna, skoro neuljudna. Kadar ji je ljubeznivo ponudil jed, je odklonila redno samo z roko, pogledala pa je drugam; ali pa je sama segla po jedi, katere ji doktor ni ponudil.

Naravno je bilo, da je bil pri takem razpoloženju obed izredno hitro končan, in z mrzlimi pozdravi gole zunanosti so se gosпода razšli.

Podlesnik je šel v sobo in začel prelistavati pergamente. Pušil je cigareto, da bi se mamil, pa se ga je lotevala omotica in zaspanost. Kmalu je sedel v naslonjaču, polpokajena svalčica mu je padla iz roke, oči so se mu zaklopile in zaspal je.

Irma je okarala Jeleno, da je tako neukretna za ukane; prijateljica se pa ni jezila, molče je legla na otomano, Irma je spustila zaveso, skozi okno se je čulo petje škrijančev — — —.

VII.

„Čeko, čeko! Srček! Ah, ti ljubček moj zlati! Daj mi poljubček — no — nočeš? Vidiš, sladkorček — samo poljubček prej! Tako! Na, sedaj si že priden!“

Ta pogovor je poslušal Podlesnik za priprtimi oknicami. Po prstih se je približal oknu in skrivaj gledal na vrt. Tam je sedela Jelena pri vodometu, ki je nežno šumljal in trosil srebrne bisere po zraku. Jeleno je spanec popolnoma pokrepčal. Bila je sicer majčkeno blede, pa se ji je izvrstno podalo. V laseh je počivala velika rahla rdeča astra, bluzo je imela malce izrezano, krog vratu se je svetila zlata verižica, na kateri se je zibalo zlato srce z briljantom. Na prstu ji je sedel kanarček ‚čeko‘, njen ljubljeneec, ki je bil tako udomačen, da je hodila z njim na vrt, in ki se je vselej vrnil na njeno roko, če ga je zaklicala. S ptičkom je torej ljubkovala pod oknom, poljubljala ga, dajala mu sladkornih zrnec, in kanarec je prhotal s perutkami in z drobnim kljunčkom zobal iz njene roke. Podlesnik je stal dolgo za oknicami in se potapljal z vso dušo v ta ljubko idilični prizor. Jelena se mu je zdela čarobna, zamamilo mu je vsak živec in silno je bil nevoščljiv ptičku za ljubkosti, katere je vžival na njeni beli roki.

Vzdihnil je polglasno, da se je ustrašil samega sebe in odstopil od okna. Hodil je po sobi, jezil se sam na-se in opravičeval

svojo jezo. Boril se je, a vsak hip je bil premagan in vleklo ga je vnovič k oknu, kjer je zopet strmél v lepo „vilo potočnico“ ob vodometu. Roka mu je že segla po zaklopnici, da bi odprl okno, pa je omagal in sedel v naslonjač. Toda ni bil vesel te zmage. Le trenutek je obsedel, dvignil se zopet, hodil po sobi in se vračal k oknu. Slednjič je obstal pri oknu, glavo je naslonil mehanično na oknice, da bi zrl kot okamenel proti vodometu. Tedaj se sproži deščica v oknici, da je nekoliko zaškripalo, Jelena dvigne oči v okno, Podlesnika je zmagalo s toliko silo, da je hipoma odprl in pozdravil gospodično. Neljubo bi mu bilo, ko bi uganila, da jo je skrivoma opazoval.

„Klanjam se, gospica!“ Govoril je nekako začudeno, kakor ne bi nič vedel, da sedi že dolgo pod oknom.

„Dober dan!“

Jelena ga ni pogledala, ljubkovala je kanarčka.

„Ptička imate? Ali se ne bojite, da bi vam ušel?“

„Ne!“ Odgovor je bil zopet tak, da je Podlesnika jezilo.

„Ali ste kaj trudni od snočnega večera?“

„Nič!“ Poljubila je kanarčka in mu gladila rumeno perje.

Podlesnik se je ugriznil v ustnico.

„Oprostite, vidim, da sem vam nadležen!“

Tedaj ga je pogledala Jelena z vso dražestjo mogočnih oči, na licu ni bilo izraženeja najmanjšega čuvstva — marmor, sam mrzli marmor — pogled pa mogočen, da je vrgel okove Prometeja okrog njegove duše. Odmaknil se je od okna in skozi mrežaste gardine kradoma pogledal še enkrat nanjo — ona je pa zrla nepremično v prazno okno.

Mladi filozof je zgrabil šop listin, jih prekladal po mizi, gledal in gledal — a videl samo črke; vsa modrost, vsa zgodovina — vse je šlo rakom žvižgat pred demonsko silo njenih oči.

„Ali je tega treba? Vraga — —.“ Jezno je bušnil kletvico, zagrabil palico in klobuk ter se napotil iz grada.

Jelena je pod oknom čula trd izrek in na njenih ustnicah se je zazibal smeh. Vedela je, da je zmagala; zopet je poljubila „čekota“ in pevaje zašetalá po vrtu med cvetočimi astrami.

Podlesnik se je šel izprehajati iz grada po stezi, kjer ni še nikoli hodil. Pomislil ni čisto nič, kam gre. Zahrepenel je po samoti, po tistem logu, da bi sredi narave mirno razmislil svoje stanje in si utešil nemir, ki se mu je budil v prsih. Misli so mu begale po glavi, mračno je zrl predse in ni poslušal ptičev, ki so se ščebetajoč poskrivali po grmih in iskali vejic-zibelk, kjer bodo nočevali; ni ga motilo brenčanje hroščev, ki so frčali neokretno po zraku, ni se menil za cvetje, ki je dehtelo in vonjalo krog njega. Bil je apatičen in živel je samo svoji notranjosti.

Dospel je v log, kjer so goste, starodavne bukve z gigantskimi rokami tvorile temno streho. Kroginkrog je dišalo po suhljadi in po trhlém lesu, kar tako ugaja v gozdu, ker človek kar začuti, da se tu neha vsa parfumovana kultura, da tu žije nedotaknjena narava z neoskrunjeno poezijo, da je tu veliki tempelj čiste prirode. Mahova klopica ga je zvalila, in sedel je v mehko naročje tihega gozda.

Žarek zahajajočega solnca je gledal skozi listje in na rumenih tleh črtal žolto, zlato liso. Podlesniku je bilo zelo udobno. Zapustila ga je nervoznost, mislil je mirno in trezno, kot mislijo prirodni ljudje, ki niso umetno vzgojeni in nimajo pomehkuženih src ter prenapetih živcev. Zdelo se mu je, kakor bi se prebudil iz sitnih sanj, v katerih je igral sila žalostno ulogo, zanj tako neizmerno poniževalno, da bi se je moral sramovati celo življenje.

„Tako“, je rekel možko, „kot se raztrga dolžno pismo po prejetem plačilu, tako raztrgam in uničim jaz nocoj vse. Umetnost in znanstvo — to bo moja ljubica; ta me nasiča, miri in blaži. Vse drugo — vihar in pene!“

Zažvižgal si je veselo pesem, v grmu se mu je odzval kos — —

Domov gredé si je izbral drugo pot. Zavil je med travnike in njive, kjer je v večerni rosi tako lepo dišalo po seči in pokošeni travi. Ko si je domislil, da je zamudil večerjo, se je ustrašil izpočetka, potem pa je bil celo vesel, češ: Naj mi odpove gospa hrano, tem bolje; rad bi bil svoboden, v tej družbi pa ne morem biti nikoli.

Ker mu ni bila pot dobro znana, je prišel precej kasno do vasi. Skozi okna se je svetila tuintam medla luč, zaropotal je voz poznih delavcev, a sicer je že vse mirovalo po vasi. Nevedé ga je privedla pot mimo Poljakove hiše. Počasi je stopal mimo nje, ne vedoč, čigava je pravzaprav; kar se oglasi nad njegovo glavo klavir. Akordi so naraščali in bučali, pa se topili in umirali kakor valovi na morju. Obstal je. „Malči!“ mu je nekaj velelo. Srce je utripalo hitreje, ozrl se je na levo in desno, da ga ne bi kdo opazil. Skozi okno je zazvenel znani glasek, pod milo nebo je plavala ljubezenska pesem in umirala na ustnicah tiste deklice, katero je občudoval na veselici. Za to pesmijo se je vrstila druga in tretja — iz vsake je dihala globoka duša, nežno čuvstvo in toliko srčnega bogastva, da je doktor obstal na mestu in se ni genil, dokler ni umolknil klavir. — V gradu ga je čakal Janez ter povedal, da gospe ni bilo pri večerji, pa da je zanj še vedno pripravljeno, naj le gre v obed-

nico. Stisnil mu je nekaj drobiža v roko in takisto kuharici, ker sta ga morala čakati — a jedel ni.

V sobi je dobil na mizi pismo urednika, ki ga je prosil, naj mu takoj pošlje rokopis. Pustil je za njega pol pole, ker je prepričan, da je že mnogo zanimivega spisal.

To pismo je vplivalo vničevalno na Podlesnika. Jutri naj pošlje rokopis, katerega je zatrdno obljubil, a on ni zapisal razen nekaj beležk še čisto nič.

Kakor bi kdo potegnil zaveso izpred njega, tako je bil hipoma trezen. Dasi truden, je prižgal svetilko, sedel k beležkam in pero je begalo po belih polah, dokler ni že v jutro napisal toliko, kolikor je bil obljubil. Svital se je dan, Janez je kašljal po dvorišču in kladel konjem. Podlesnik zapečati spis in mu ga izroči, da ga takoj zjutraj oddá na pošto. Janez ga je čudno gledal in ko je krevsal s pismom v svojo sobico in tiščal v žuljavi desnici zopet par desetic, je mrmral, da tako pridnih gospodov še ni bilo v gradu.

Podlesnik je pa legel na posteljo z mirno vestjo, da je držal dano moško besedo, zavest, ki ga je tudi sladko uspavala do spanja. In spanja je bil potreben že ves čas sém, odkar se je bil zagledal v Jelenine oči in zaljubil v Malkin glasek...

(Konec.)

Jesen se budi...

Jaz sem vas ljubil, vi tihi večeri,
ki ste prihajali, srečo v rokah,
z vami prihajale sanje so k meni,
k meni na mehki, na zeleni mah.

Bližali so se mi dragi obrazi,
name je zrlo ljubeče oko,
kadar je trudno zbledelo mi lice,
kadar srce mi je bilo težko.

K meni so stezale skrbne se roke,
da pokazale bi varno mi pot,
kadar bučalo je morje življenja,
in se razlivala tema povsod.

Kje so obrazi, kje skrbne so roke,
kje so zdaj tiste ljubeče oči?...
Rožice zadnje cvetó na poljani,
v gozdnih vrhovih jesen se budi...

Roman Romanov.

„Smo pa le mož!“

Novela. — Spisal F. S. Finžgar.

(Konec.)

VIII.

Ginevali so dnevi tedna. Mladi doktor se je zaril z vso odločnostjo v zaprašene listine, pred njim se je polnila miza zanimivih zapiskov. H kosilu je prihajal z rdečico na licu; grelo ga je delo, in navdušenje mu je tiralo kri v sicer blede obraz. Kadar je prečital večjo skupino listin in kadar je zasledil in si zabeležil kaj prav važnega, tedaj se je redno oddahnil, prižgal cigareto in promeniral nekaj minut po sobi. A takrat so mu vselej prihajali prejšnji dnevi v spomin, in vselej se je smejal samemu sebi, da je bil tako naiven, tako popolnoma okovan s par pogledi. Spoznal je, da ga uteši edino le delo, vse drugo mu je nepotrebno — potrebna črna kava po dobrem obedu. Vendar so se te minute le prerade razblinile in se razbegnile, da je prišla tretja in četrta papiroska na vrsto, in da se je moral s silo otresti misli na Jelenine oči, na njen vitki stas in na elegantne kretnje pri plesu. Vselej je trebalo dokaj energije, preden se je premagal in se lotil drugega šopa koženic ter se vtopil popolnoma vanje.

Prav zato pa, ker je mnogo delal in videl uspehe trajnega dela, prav zato je bil pri obedu vsak dan izborne volje. Gospe Terezi je redno razlagal, kar je zaznal novega: pripovedoval ji je o spletkah in razporih njenih slavnih in davnih pradedov, kar je starici izredno ugajalo. Takisto je pa to dolgočasilo gospici. Jelena je bila jezna in ga je bičala z očitajočimi pogledi; Irma se je v srcu sicer smejala, a javno ga je zbadla prav pogosto ter izkušala preobrniti in pretrgati njegov pogovor z gospo. Podlesnik je bil zelo ljubezniv in je odgovarjal takoj na druga vprašanja, ni si pa dal vzeti vajat iz rok. In tega je bil neizmerno vesel. Samozavesten je bil in globoko prepričan, da

vlada — da je zmagal s treznim razumom žensko lokavost.

Irma in Jelena sta bili užaljeni zbog tega v dno duše.

„Jelena, povem ti, naj velja, kar hoče, čeprav največjo predrznost, doktor mora na kolena! Če ti nočeš, bom pa jaz začela!“

„Začni, le začni, če veš, kako! Povem ti, da sumim Malči in samo njo. Dopisujeta si, prepričana sem; podkupila sem že hlapca, ki mu donaša pošto v sobo, da bi kaj zasledila, toda nič in nič! Nekaj pa mora biti! Prijazen je, vesel, zvižga in poje, zabava, če hoče — a pri tem ti je mrzel kakor led!“

„Taki so moški, če se zagledajo. Galantni, dvorljivi, veseli — toda brez ognja za druge. Fraz ti nadiktira za dvajset šolskih nalog, pesmi ti citira, vse, kar hočeš, a pravzaprav je zaljubljen moški nasproti drugim, seveda če imajo kaj d'esprit, vendarle — štor ...“

„Torej Malči, kakor sem rekla!“

„Morda pa tudi ne! Učenjaki so vlti iz posebnih snovi. Veruj mi, da je tak človek zmožen, da se zaljubi v star akt tako, da bo oslovsko kožo poljubljal, če le dobi za stroko kaj posebnega. In doktor ti čepi nepretrgoma v sobi, piše in bere dan za dnem; ne rečem, da se ne bi bil on tako zaljubil.“

„Tedaj kaj storiti?“

„Spraviva ga iz sobe od aktov, bomo takoj videli, za kaj gre. Če je Malči vzrok, potem je bržkone vse zaigrano; če ni, bo pa še za hlapčka!“

„Danes je krasen dan. Pojdimo v Bukovje na izprehod. Teta ne bo šla, ker vozijo pšenico in mora vsak voz ogledati. Torej bova same in se lahko prepričava.“

„Kdaj mu rečeva?“

„Pri obedu!“

„Ne, ne! Pri obedu bodiva dolgočasni in otožni. Ko teta zadremlje, tedaj se preoblečeva. Ti vzemi najlepšo bluzo, veš tisto, ki ti tako krasno pristuje! Lase si spni s tisto veliko roza-petljo — no, ti bom že pomagala, da se dražestno oblečeš. . . .“

„In potem?“

„Potem greva pa v sobo ponj — in rado vedna sem, če se bo mogel ubraniti, da ne bi šel z nama.“

„Sicer je vse to malo — malo — kako naj rečem — — —“

„Brrr — za zmago se gre! Tako so zmagovale druge — zakaj bi še medve ne?“ — — — — —

Pri obedu istega dne po tem pogovoru je bil Podlesnik razočaran. Teto je skrbela pšenica; ni se brigala za stare pradede, gledala je s terase vun na njivo, če dosti hitro žanjejo, da bo snopje do večera v kozelcu in da ne bo treba še drugi dan plačevati dninarjev. Zato je ni smel Podlesnik mnogo ogovarjati ter se je zapletel v pogovor z gospodičnima. Tu je pa bilo danes zopet tako oblačno in čemerno-otožno, da se ni hotel razpresti pogovor. Podlesnik je pogledal nekaterekrat Jeleni v globoke oči, toda vselej je bral v njih toliko otožnost in žalost, da se mu je začelo taliti zmagovalno srce, in najrajši bi jo bil začel prav po otročje izpraševati: „Dete moje, zakaj si žalostno?“ Poizkušal je z dvotipi, začel z dunajskimi veselnicami, govoril o šoli — nič! Vse je bilo brez učinka. Če se je Jelena zasmejala, je bilo tako, kakor bi bil v veliko čašo grenkega pelina kanil drobno kapljico sladkorja. Tekočina bi rahlo zatrepetala, a grenka bi bila še vedno. Taki so bili njeni smehljaji.

Obed je bil skoro končan. Mrzlo so se poslovili. Podlesnik je bral v Jeleninih očeh veliko prošnjo — a razumel je ni.

V sobi je bil nemiren. Vsi prejšnji dnevi so se mu zbudili s podvojeno silo; hodil je po sobi in tako škoda se mu je zdelo tega krasnega obrazka, ker je bil žalosten, teh lepih oči, ker so se kalile v tugi. . . .

„Naj je tudi pol satančka to dete — a človek jo mora vendar imeti rad! Rad —

rad, seveda tako splošno rad, kakor imamo pač radi vse, kar je lepega pod nebom!“

Ko je korakal Podlesnik globoko zamišljen v to filozofijo, začuje pred durmi šumenje ženskih kril in rahle prožne stopinje. Fino je potrkal nežen prstek na vrata. Podlesnik je obstal in velel: „Naprej!“

Začudil se je obisku — Irmi in Jeleni.

Irma je prišla prva in hitro ter zgovorno opravičevala obisk in predrznost, da sta vlomili v njegovo modrostno svetišče.

„Malo prošnjo imava, gospod doktor! Prelep dan je in tako radi bi šli v Bukovje, toda sami ne upava. Delavci v gozdu so tako sirovi, tetka ne utegne, drugega pa nimava, da bi šel z nama; morda bi se Vi žrtvovali eno popoldne!“

„Drage volje, gospice!“

„Zvečer Vam bo pa morda žal, ker imate kako važno delo!“ — Tako je rekla Jelena in proseče upirala vanj oči.

„Vidite, Jelena je vsa nesrečna, ker skoro nikamor ne greva. Pa se je usmilite, gospod doktor!“

„Usmilite — kaj govorite! Saj mi je čast in veselje, da grem z Vama!“

„Ali res?“

Jelena je zbrala vso moč, da je izlila izraz sreče in zadovoljstva na lice in v lepe oči; zakaj — kakor vsaka druga ženska, je vedela tudi ona že davno, kje so pokopane tiste puščice, ki gotovo zadenejo v živo, če jih sproži na moškega.

„Hvala iskrena že naprej! Na terasi počakava!“

Irma se je rahlo priklonila in izginili sta lahkinih nog po stopnjicah.

Podlesnik si ni čisto nič izpraševal vesti in klical na sodbo razuma. Brez pomiselka je vzel svršnik, napolnil si zatok s cigaretami in odhitel za njima.

Za pol ure so dospeli med travniki in njivami v temen bukov gozd. Bili so vsi izborne volje. Kakor otroci so lovili metulje, trgali in se spopadali za cvetlice, smejali se in šalili, kakor se smeja in šali samo v svobodni naravi. Ob stezah so rastle ciklamne in encijan. Jelena je ljubila zlasti ciklamne,

in Podlesnik je gledal kakor sokol po grmičevju, da je zazrl najlepših in jih trgal Jeleni.

„Pustite, tega bom sama odtrgala!“

Tako mu je večkrat zaklicala, in doktor ji je podajal roko ter ji pomagal na brežuljke, ker ji je močno drselo v lahnih čevljih.

Izklesal Fr. Robba.

Vodnjak pred mestno hišo v Ljubljani.

Irma je hodila bolj sama zase in povijala cvet za cvetom v veliko kito.

Prišli so do potočka. Gosta trava je rastla ob bregu in se sklanjala čez bistre valčke, da je breg skoro zakrivala. Izpod nje je pa skrivnostno šepetala čista voda

in s svojo večno pesmijo zabavala rumene kalužnice in široke liste lapuha.

„Povejte mi, gospod doktor — toda ne lagati — ali je kaj lepšega na svetu, kot tak priroden raj!“

„Da, tu je divno!“

„Kako morete potemtakem biti vedno doma? Vsak dan bi lahko šli semkaj! Tako pa — večni dolgčas!“

„Za ta kraj nisem vedel, gospica! Ko bi znal, da je tako lepo, gotovo bi bil že večkrat tukaj.“

„Pa bodimo danes nekoliko dalje! Primite pompaduro in solnčnik, da povežem ciklamne!“

Jelena je sedla na mah blizu potoka, dejala ciklamne poleg sebe, vzela iz žepa rdečo nitko in začela stikati cvet ob cvet. Podlesnik je ni dolgo gledal. Sedel je poleg nje in ji pridno pomagal izbirati najlepše cvete. Pri tem sta čedalje redkeje govorila. Podlesnik se je zagledal v Jeleno, ki je bila krasna kakor božica. Potoček je žuborel, oddaleč se je čulo pikanje detela ob trhlo deblo, in Podlesnik je sredi te naravne harmonije čul dihanje Jelenino, slišal bitje svojega srca in bil zamamljen, da ni za trenutek genil pogleda od svoje družice.

Jelena je povešala oči in skrbno gledala edino le na roke, ki so pletle šopek. Podlesnik je nehote položil roko na Jelenino desnico. Ona ga je vprašujoče pogledala, potem pa zaklicala hipoma z zvonkim, veselim glasom:

„Irma! Irma!“

Podlesnik je odmaknil roko, stresnil se in pogledal po Irmi, na katero je bil popolnoma pozabil.

Precej daleč se je odzval njen glas.

„Ona ima tako navado, da gre prav rada sama po gozdu. A vrne se takoj. — Irma! Vrni se! Mi gremo!“

„Še ne, Jelena, nikar še ne hodimo! Ah, tako je prijetno!“ Sentimentalno ji je govoril te besede ter jo prijel rahlo za roke. Ona je uprav dovezala šopek, ki ji je ležal v naročju in sto ciklumnovih ustk je zavidalo njena lica in barvo njenih ustnic.

Pogledala ga je s sanjavimi očmi, rok mu ni odme knila, in Podlesnik je zdrknil, da sam ni vedel kdaj, pred njo na kolena in bolj jecal nego govoril — mehko ljubezensko govorico. . . . Tedaj pa je zašumelo listje, in Irma je prihitela skozi goščavo z veliko cvetno kito. Podlesnik je bil v zadregi, Jelena pa še s trenutkom ni izdala, da bi se bilo dogodilo kaj nenavadnega — —

Vračali so se še bolj veseli kot so prišli. Podlesnik je nosil obe pompaduri, slamnika, solnčnike, mantilji in na vsaki količkaj strmi poti je vodil dvorljivo obe gospici za roki ter bil tako srečen — ženski hlapec . . .

Pozni pogovor v spalnici gospodičen se je pa končal:

„Pred nami se kleči!“

„Tako je!“

IX.

Drugi dan je imel Podlesnik za vernega tovariša neskončnega „moralnega mačka“.

Večer ga je sicer še neprenehoma zibal na čarodejnih krilih in božal ga kakor z mehko roko po obrazu; slušal je uspa vanko potokovo, čutil je vonj ciklamnov in prisluškal vtripanju Jeleninega srca. Ves njegov razum je spal tam nekje med zaprašenimi koženicami, in celi modroslovec ni bil drugega kot veliko vzburkano srce, katero strastno polje in hrepeni po tem, kar je upravar zaljubilo.

Toda večer in noč sta prešla. Z vso energijo mogočne luči je pregnal poletni dan čarodejko noč, in srce se je ustrašilo tega solnca, katerega žarki poiščejo zadnji prašek, in se tiho ter boječe umeknilo v skriven kotiček. Prestol je pa zasedel razum in mrzlo pa kruto govoril sodbo o preteklem dnevu.

Podlesnik ni mogel delati. Do zadnje besedice je vse premislil, kar je govoril; prehodil je še enkrat vse stopinje, vprašal pri vsakem gibu, ali ni bilo preveč, ali se ni prodal, ujel — in utesnil v okove, ki ga bodo žulile celo življenje. Ko je prišel do prizora v mračnem logu, ob zapeljivem po-

toku, ko se je domislil, kako je klečal pred njo — ga je zazeblo po hrbtu in proklel je uro, ko je pogledal prvič v one zapeljive oči. Sicer mu je vedno govoril pomirljiv glas, da je obstal prav na robu brez dna, da je bil otet po lrmu, ki je prav takrat prihitela k njima — a kesal se je vendarle.

Izklesal Fr. Robba.

Glavni oltar v frančiškanski cerkvi v Ljubljani.

Dolgo je hodil po sobi. Na misel so mu prihajali razni tovariši z univerze, ki so mu često bridko tožili, kako so bili ujeti v trenutku omame in kako sedaj razočarani spoznavajo, kaj se pravi živeti ob strani dosmrtné družice, katera bi bila za vse prej

kot za — njihovo ženo. Značaji različni, stremljenje popolnoma nasprotno, razvade in zahteve take, da bi morda koga drugega tisočkrat osrečile — a za svoje može, ki niso bili zanje, je bilo to mrtvičenje na smrt.

Tako je govoril s sodnega stola Podlesniku — mrzli razum. Da, Jelena je morda vredna, da bi jo posnelo Fidijevo dleto — toda žena — moja žena ne more biti!...

Ali prišel je nevidni Amorček in mu tkal pred oči tako vabljivo njeno podobo, izpodbijal vse ugovore, da Podlesnik nazadnje ni bil ne krop ne voda. Zato je sklenil odločno, da se vsaj čimprej umakne, naj že bo potem, kakor hoče. Ako mu jo je usoda določila — pa bodi!

Sklenil je tudi, da po obedu odide takoj na izprehod ter se tako otme kaki novi nevarnosti.

Pri obedu je tenkovestno pazil, da ni odložil maske, marveč je bil zelo zabaven. Jeleni se je kar dobrikal, popraševal jo po ciklamnih, če lepo cvetó, če niso zveneli, in gospe je hvalil vztrajnost gospodičen, češ kako sta izvrstno hodili, dasi je bila pot tuintam grda in strma. Jelena je bila pa nasprotno dokaj molčeča in nekam zamišljena, kakor bi se sramovala. Vedela je, da mora to tudi tako vplivati na doktorja, kakor si je želela.

Uprav so izpili kavo, ko prinese pót brzojavko ter jo izroči gospe. Brzojavka ima pač vedno to lastnost, da elektrizira, in tako je tudi sedaj vsa družba napeto čakala, kaj sporoča žica. Gospé so se nekoliko tresle roke, ko je odvijala zamot, toda hitro so vesele poteze na njenem licu razodele radostno novico: „Egon pride!“

„Egon!“ je vzkliknila Jelena in radostno objela tetko, tako se je razveselila prihoda svojega bratranca, poročnika Egona.

„In še enega kamerada pripelje s seboj! Dve izbi za zvečer!“

„Izborno, izborno!“ je ploskala Jelena. „Irma, boš videla, kak fin dečko je naš Egon! In še eden pride. Hehé, to bo življenje! Gospod doktor, sedaj boste videli, kaj so počitnice!“

Podlesnik je bil toliko moder in je jasno uvidel, da se to pravi toliko: Sedaj si ti nepotreben. In prav to spoznanje mu je bilo neljubo. Rad bi se bil otresel misli na Jeleno; ko je pa čutil, da bo poslej drugi užival njeno očarujočo navzočnost, se mu je zbudilo neko nevoščljivo ljubosumje, in nastal je vnovič tisti večni boj, ki ga vojuje srce z glavo.

„Irma, brž pojdiva sobe pripravljat! Vse mora biti čisto kakor v prstanu. Častniki — saj veš — to so najelegantnejši ljudje na svetu!“

Podlesnik se je nekaj poslavljal, a zdelo se mu je, da je danes njegova usoda prav slična usodi inštruktorja, ki sicer je trdi kruh pri eni mizi z domačimi, a ima to nalogo, da mnogo molči in vse potrpi in je dosledno preziran.

Odšel je takoj na izprehod.

Koval je celo načrte, kako bi se osvetil Jeleni.

Sredi vasi se snide s Poljakom.

„Gospod doktor, mislil sem, da ste že izginili, ali pa ste se v arhivu izgubili, ker Vas od nikoder ni; zakaj me ne obiščete?“

Podlesnik se je spomnil dane besede in je bil malo v zadregi, kako naj se opraviči.

„Oprostite, gospod Poljak, moral sem izvršiti rokopolis za list in zares nisem utegnil. Delal sem neprestano. A sedaj, kadar dovolite, pa mi bo drago, če si smem ogledati Vašo zbirko!“

„Takoj, če utegnete! Danes nimam posla, pojdite z menoj!“

Odšla sta skozi prodajalno.

„Poglejte, tu je moje bojno polje! Kaj ne, kaka proza za bivšega vojaka!“

Prodajalna je bila bogato opremljena, zelo prostorna, dobro založena, in ljudje so si kar vrata podajali, tako so radi zahajali k Poljaku. Dobivali so pošteno mero, zmerno ceno in solidno blago.

Pri oknu je sedela ob pisalni mizi Malči. Pred njo je bilo polno trgovskih pisem, dve debeli knjigi sta bili odprti na pultu, iz njih je gledala krasna pisava in blesteč red.

Malči je prijazno vstala in pozdravila Podlesnika.

„Kako ste marljivi, gospica!“

„Brez dela mi je življenje neznosno!“

„Častitam, gospod Poljak; če le oddaleč gledam knjige in red, moram biti kar presenečen!“

„No, se že izhaja s tem višjim komijem v krilu.“ Poljaku so se zelo prilegle pohvalne besede doktorjeve.

„Malči, pa pusti danes delo in pojdi z nama, da nama kaj postrežeš.“

„Prosim, papa, takoj pridem!“

Tako skromno in tako otroško-vdano je izgovorila te besede, da je bil Podlesnik kar očaran. Da bi hčerke bogatih očetov tako delale in bile še tako skromne, to so pač redke izjeme.

Poljak je védel Podlesnika v obednico, ki je bila opremljena preprosto, a tako ukusno, da je odseval od vsake stvarce duh reda in neprisiljene elegance.

Ko sta sedla, ga je pričel takoj izpraševati po zanimivostih v grajskem arhivu. V trenutku je bil pogovor živahen, da ni bilo treba misliti, kaj in kako bi začela ter nadaljevala. Plavala sta v vodi, ki je obema najbolj prijala.

Kmalu je Malči prišla in prinesla lepo majoliko dolenske starine.

„Vidite, jaz se držim starih navad: Majolčica, pozdravljena! Staro vino mora v staro posodo!“

Podlesnik je hitro spoznal, da je posoda zelo stara in dragocena; takisti so bili kozarci.

„Na zdravje, gospod doktor, čast mi je, da ste enkrat v moji hiši!“

„Oprostite, saj človek ne ve, ali bi posodo gledal, ali bi vino pokušal. To so velezanimive starine!“

Trčili so in sedli za mizo.

Podlesnik je ogovoril z obligatno frazo domačo hčerko, misleč, da mora prekiniti zgodovino, da se ne bi dolgočasila. Malči mu je odgovorila dostojno, a tako kratko in jasno, da je moral uvideti: Z menoj se ne govori v frazah! Razplela se je govo-

rica o starinah, v numizmatiki in heraldiki, o gradovih po Slovenskem, o običajih, o ljudskem preseljevanju, o prihodu Slovanov, itd. Mladi doktor je kar strmел, da hčerka celo prekaša očeta, da mu večkrat pomaga z letnico in imenom, katerega si ne more takoj domisliti, kratko in malo: mladi profesor je strmел. V pogovoru se je Malči vsa prerodila. V očeh, ki so bile sicer tako ponižne, ji je zagorelo nekaj neizraznega, nekaj velikega, kar imponira, kar naš sili, da se klanjamo duhu, ki govori iz takih oči — —

Poljak je od veselja naročil še par majolik; pila sta z doktorjem kar nehote, in popoldne je ginilo hipoma.

„Če izvolite pogledat zbirko, da nas ne prehiti mrak.“

„Oprostite, kako smo se zamotili!“

„Sorodne duše!“

„Tako je!“ je pristavila Malči, trčila z doktorjem in ga pogledala z vsem žarom tistih oči, v katerih je zlita neizmerna milina nežnega bitja v eno celoto z žarki bistrega duha.

Ta pogled je doktorja prevzel. Kozarca sta zazvenela in še za časek obstala drug ob drugem, kot bi se skozi nju vršila tajna zveza dveh sorodnih duš in src — — —

Ko so si ogledali numizmatično zbirko, nekaj starih posod in par listin, je povabil Poljak Podlesnika še na šentjanževca, Malki pa rekel, naj jima zaigra na klavir.

„Kaj izvolite, gospod doktor?“

„Če smem prositi, še enkrat tisto — saj veste!“

In zaigrala ter zapela je s tolikim čutom in ognjem ono ljubezensko pesem, da je prodirala do zadnjega kotička Podlesnikovega srca in zvalovila dušo v mogočen vihar, ki ga je osvojil z nepremagljivo silo.

Ko je nehala, se ji je približal z nekim svetim strahom in jo prijel za belo roko, katero je v hipu vroče poljubil.

Malči mu je odmeknila roko, povescila oči in zardela kot mak sredi žolte pšenice.

„Ne zamerite, gospica, ta roka ne služi drugega!“

Poljaku se je radovala duša; njegove ustnice so se tresle, kot bi hotele izreči veliko željo in hkrati z njo — blagoslov.

„Da nas še obiščete!“

„Gotovo, gospod Poljak!“

„Dajte mi roko, da res!“

Segla sta si v roke. Tudi Malči mu je podala desnico in pristavila skoro proseče: „Da boste mož-beseda!“

Izklesal Fr. Robba.

Levi angel ob tabernakeljnu v ljubljanski stolnici.

X.

Ko se je vrnil Podlesnik v grad, je bila ondi že vsa družba na balkonu. Smeh, govorjenje, dovtipi — vse je odmevalo po sicer enoličnem gradu. Egon je bil pripeljal s seboj tovariša, ki je bil dober humorist, lep človek, nepremagljiv premagovavec ženskih src, a sicer dokaj plitve izobrazbe in zaradi denarja izredno nadut.

Ko je stopil v družbo mladi profesor, je nastal ofiциelni mir in molk za nekaj časa. A častnika sta se hitro otresla „ozirov“ in se zabavala kot prej z gospicama. Podlesnik je motril kot neaktiven član zabave veselo skupino. Edino z gospo je mogel izpregovoriti nekaj besedi, dasi je tudi ona zadivljena gledala svojega lepega sinčka in se smejala dovtipom njegovega prijatelja do solz. Doktorju se je pa zdelo, da nekdo čita stare humoristične časnike, katere je prebiral včasih po dunajskih kavarnah . . . Misli je, da se takoj poslovil. Pa ni še hotel. Dobre volje je bil in sklenil je, da jim malo ponagaja. Zato je iskal samo prilike, da je prišel do besede. Tedaj je pa začel staviti vsa mogoča vprašanja: o taktiki starih vojskovodij, o bitkah, o smrtnih dnevih raznih slavnih generalov, o novejših iznajdbah, proizvodih v literaturi in glasbi — sploh je govoril zelo vsestransko, kar so dale njegove temeljite študije.

S takimi vprašanji je hotel olikano a malo omikano družbo — umoriti. In to je dosegel. Pojavile so se častnikoma take vrzeli na vsakem polju, da je vsa družba vidno opazila njuno zadrego ter bila malone slabe volje. In ob tej priliki je Podlesnik nenadoma vstal in se poslovil.

Irma hitro opozori Jeleno, naj ga zadrži, češ njegova ne sme zadnja obveljati. Sedaj smo se mi dolgočasili, poslej naj se pa on in naj sedi mirno ter se uči nekoliko olike. Zato mu Jelena hitro zastavi pot in ga pogleda v oči, prvič tisti večer; zakaj doslej še ni bil vreden enega pogleda. Porte-épée novodošlega častnika se ji je zdel bolj interesanten, kot suhoparni doktor.

„Gospod doktor, Vi počakate čaja!“

„Ne bom, gospica! Oprostite!“

„Zakaj ne? Ali ste trudni?“

„Nisem!“

„Imate delo?“

„Nimam, gospica!“

„Torej ostanete!“

„Ne bom, gospica!“

„In če Vas prosim?“

„Tudi ne morem!“

Tedaj ga je pogledala z demonskimi očmi, pred katerimi je mislila, da mora vse v prah, s toliko vročino, da je Podlesnik za hip odmeknil pogled, a ga takoj moško vzdržal.

„In če Vam ukažem, gospod doktor?“

Njene ustnice so drhtele kakor v strastni razburjenosti — — —

„Potem celo ne! — Klanjam se, gospoda! Lahko noč!“

„Kmet!“ je zašumelo v družbi, ki je zadihala svobodneje po njegovem odhodu. Bili so vsaj brez kritika. Jelena se je pa ugriznila skrivaj v ustnico in razjokala bi se bila od jeze, ker ni zmagala — — —

Podlesnik pa je bil te svoje zmage tako vesel, kakor še nikoli. Zaspati seveda ni mogel, ker je bil preveč razburjen od poseta pri Poljaku in sedaj od te družbe, v kateri je bil toli nesrečen. Luči ni prižgal. Pri odprtem oknu je kadil cigareto za cigareto, primerjal Malči z Jeleno in spoznal grozni kontrast med obema. „Da, Malči, Malči, ko bi do tebe mogel! Ti si moj davno iskani ideal!“

Kakor za odgovor je zadonel v noč klavir od Poljaka sem. Malči je še bedela in pritajno pela ono njegovo pesem — —

„Morda tudi ona name misli? — —“

In poslal ji je tisoč pozdravov na nočnih perutih čez vrt skozi njeno okno — —

Ko je prižgal luč, je videl na mizi po pošti doposlano knjigo. Odvije. „Dragotin Kette. Poezije.“ Odpre, bere — —

O, nismo tak častilec belih kož,
da bi ko Samson v krilu pri Dalili
tam s kodri svojo moško čast zgubili ...
O ne, vi milostna, smo pa le mož!

Čudovito, kako so se razgrnili pred njim baš ti verzi! Pomislil je nazaj, v polpreteklost svojega življenja ... Ali ni to resna beseda — njemu?

Da, tudi njegova moška čast — —

Trikrat je bral, ponovil iz glave, potem pa slovesno izjavil: „Kette, ti si velik!“

* * *

Par let je zdaj že, odkar službuje doktor Podlesnik kot profesor v L. Od mladine je bil ljubljen, od kolegov čisan. Po mestu se

Izklesal Fr. Robba.

Desni angel ob tabernakeljnu v ljubljanski stolnici.

pa splošno govori, da ni bolj vzornega zakonskega parčka kot sta dr. Podlesnik in njegova Malči.

Na grajski vrt v T. pa še prihaja o počitnicah Jelena in pohaja žalostno — osamljena roža med cvetočimi astrami.